

בבית המשפט העליון

ע"א 8564/20

לפני: כבוד הנשיאה א' חיות

המערער: פלוני

נגד

המשיבה: פלונית

ערעור על החלטתו של בית המשפט לענייני משפחה בתל אביב-יפו מיום 1.12.2020 בתיק ת"ע 9588-09-18 אשר ניתנה על ידי השופט י' שקד

בשם המערער: עו"ד יוסי עקיבא

בשם המשיבה: עו"ד יוסף אל-אסמר

פסק-דין

ערעור על החלטתו של בית המשפט לענייני משפחה בתל אביב-יפו (השופט י' שקד) מיום 1.12.2020 בת"ע 9588-09-18 שלא לפסול עצמו מלדון בעניינו של המערער.

1. עניינו של ההליך נושא הערעור דנן בבקשות לקיום שתי צוואות שונות שערכה דודתה המנוחה של המשיבה (להלן: המנוחה) ובהתנגדויות לבקשות אלו. אחת משתי הצוואות נערכה בנוכחותם של שלושה עדים (להלן, בהתאמה: הצוואה והעדים לצוואה), ששניים מהם הינם אחיה של המנוחה. המשיבה ביקשה את קיומה של צוואה זו, והמערער – קטין שהוא נכדו של בן-דוד מדרגה שנייה של המנוחה – הגיש באמצעות אמו התנגדות לקיום הצוואה. כמו כן הגיש המערער בקשה לקיום צוואה אחרת של המנוחה. הבקשות וההתנגדויות הוגשו בהליכים נפרדים (ת"ע 9588-09-18, ת"ע 9600-09-18, ת"ע 9614-

09-18 ות"ע 18-09-9621), אך ביום 4.8.2019 קבע בית המשפט כי המשך בירורם ייעשה במאוחד, במסגרת ההליך נושא הערעור דנן. בהליכים אלו התקיימו עד כה שני דיוני קדם משפט ושלושה דיוני הוכחות, וכן הוגשו שתי חוות דעת בעניינה של המנוחה.

2. בסוף דיון הוכחות שהתקיים ביום 4.6.2020 ביקש בא-כוח המערער כי "החקירות הנגדיות של הצד השני" ייערכו כולן באותו היום, וזאת נוכח חששו מתיאום גרסאות בין המשיבה והעדים לצוואה. בית המשפט לא נתן החלטה בנושא זה במעמד הדיון. בהמשך, ביום 5.10.2020, הגישה המשיבה בקשה בכתב למתווה שלפיו בדיון ההוכחות שנקבע ליום 20.10.2020 היא תיחקר בחקירה נגדית, בעוד שלושת העדים לצוואה "כולם בשנות השבעים לחייהם", ייחקרו בהיוועדות חזותית. חרף התנגדותו של המערער, בית המשפט נעתר לבקשה זו ביום 18.10.2020 וציין בהחלטתו: "אין בידי לקבל הטענה שאין לה כל תימוכין בדבר תיאום גרסאות בין עדים לא כל שכן נוכח גילם של העדים ומומחיותם של הצדדים ובית המשפט בגילוי אמיתות ומהימנות עדותו של עד". עוד הדגיש בית המשפט כי החלטתו נובעת מן "האתגרים המשמעותיים והמיוחדים [שעמם] אנו מתמודדים לעת הזאת והסיכון המיוחד שמונח לפתחם של האוכלוסיה המבוגרת יותר [...]".

3. במהלך דיון ההוכחות שהתקיים ביום 20.10.2020 טען בא-כוח המערער פעם נוספת כי יש מקום לשמוע את עדויותיהם של המשיבה ושל העדים לצוואה באותו המועד על מנת למנוע תיאום גרסאות. בתגובה העיר בית המשפט: "איך מתאמים? אני לא יודע. אני שופט 10 שנים, אני לא יודע איך מתאמים. איך מתאמים?". בהמשך, ולאחר שבא-כוח המערער ציין כי דרושות לו שלוש שעות לשם חקירת המשיבה, העיר בית המשפט:

"בתיקי עיזבון ובטח לא בין בני משפחה, בית המשפט פוסק הוצאות ריאליות למי שזוכה על האגורה האחרונה. אין שום סיבה למה לא לפסוק הוצאות ריאליות בהתאם להסכמי שכר טרחה. [...] לא צריך 3 שעות בשביל זה, עם כל הכבוד."

חרף הסתייגותו של בא-כוח המערער, המשיבה עלתה אל דוכן העדים ונחקרה על ידו. בתום חקירתה פנה בית המשפט לבא-כוח המערער ושאל: "למעשה, את מי שיש לנו פה זה את האחים שלה [של המנוחה]. אתה צריך אותם, אדוני, צריך שהם יבואו ויגידו [את] מה שהם אמרו בתצהיר, אפשר למנוע את זה, או לחסוך את זה?" בהמשך הוסיף בית המשפט, במהלך חילופי דברים עם בא-כוח המערער:

"[...] מתחילת המשפט עד סוף המשפט, יש על השופט חובה, לא זכות, חובה, לשקף לצדדים בצורה כמובן מסודרת ומבוקרת, מה היה לנו עד כה. זה לא עניין שדעתי נעולה, לא נעולה. זה לא העניין. העניין הוא, ששמענו כמעט את כל מי שהיינו צריכים לשמוע. ואתה זה שמתנגד [לקיום הצוואה]. הנטל הוא עליך.

[...] השאלה האם אתה חושב שעמדת בנטל [...] [...] בסופו של דבר, כשכותבים פסק דין, אז כותבים פסק דין על מה שיש, לא על מה שאין. [...] לבטל צוואה צריך ראיות טובות. השאלה האם אתה חושב שהצגת לי ראיות טובות. [...]

[בא-כוח המערער], תנהלו את התיק עד הרגע האחרון, אני מבטיח לך, הנה הבטחה שלי, לעולם יותר אני לא אומר רבע מילה. אתם תנהלו את התיק עד הרגע האחרון [...] מי שיזכה יקבל עד השקל האחרון.

[...] אחת השאלות שאני אצטרך להחליט בפסק הדין האם [המשיבה] היא צדקת או נוכלת. האם היא מלאך שעסקה בפילנתרופיה, או רמאית שקרנית חורשת מזימות. תקשיב לי, זה או זה או זה.

[...] אחרי ששמעתי את הגברת הזאת במשך שעתיים וחצי על הדוכן, כמובן שנצטרך לנתח את העדות שלה, אבל אתה יודע מה? אם היא נוכלת, אז כנראה שהיא גם שחקנית תיאטרון מצוינת. כי היא הצליחה להסתיר את זה ממני. [...]

אני לא ראיתי, אולי היא הצליחה לעבוד עלי. אני לא יודע. אבל אני לא התרשמתי. אני לא התרשמתי שהיא כזאת. תנהלו את התיק עד הסוף, עד השקל האחרון, עד המילה האחרונה, עד הסוף תנהלו את התיק" (ההדגשות הוספו).

4. ביום 17.11.2020 הגיש המערער בקשה לפסילת המותב, בה טען כי דעתו של בית המשפט ננעלה בנוגע לתוצאת ההליך. המערער הפנה להערת בית המשפט כלפי בא-כוחו בנוגע לצורך בזימון אחיה של המנוחה לעדות, והסביר כי העדים לצוואה הם "חיוניים" לצורך הוכחת טענותיו. לשיטת המערער, אמירה זו של בית המשפט מעידה כי לעמדתו אין טעם בחקירת העדים לצוואה, ומכאן ש"מבחינתו [המערער] הפסיד את התיק ואין ביכלתו לשכנע את כב' ביהמ"ש לקבל את גרסתו". עוד הפנה המערער לאמירת בית המשפט כי "שמענו כמעט את כל מי שהיינו צריכים לשמוע", וטען כי קביעה זו שגויה שכן העדים לצוואה לא נשמעו. המערער הוסיף כי החלטת בית המשפט בדבר פיצול עדויותיהם של המשיבה ושל העדים לצוואה, וכן ההחלטה להתיר לעדים לצוואה להעיד בהיוועדות חזותית, מעידות אף הן כי בית המשפט אינו מייחס חשיבות לעדויותיהם של העדים לצוואה. בהקשר זה טען המערער כי במסגרת ההיוועדות החזותית יוכלו העדים לשהות יחדיו, לשמוע זה את עדותו של זה ולהחליף ביניהם מידע.

המערער הוסיף וטען כי יש טעם לפגם בכך שבית המשפט הביע דעה על אמינותה של המשיבה לפני שנשמעו כל העדויות, וזאת בפרט נוכח הסתירות שקיימות לשיטת המערער בעדותה. בנוסף הפנה המערער להערותיו של בית המשפט בדבר פסיקת "הוצאות ריאליות" לזוכה בהליך וכי "מי שיזכה יקבל עד השקל האחרון", וטען כי אמירות אלו מהווה איום בפסיקת הוצאות אשר מעיד אף הוא כי "למעשה אין כל סיכוי [למערער] להוכיח את גירסתו בתיק זה". המערער הוסיף כי בית המשפט אמנם ציין מספר פעמים שדעתו אינה נעולה, אך מכלול הנסיבות מעיד לשיטתו כי בית המשפט גיבש עמדה "סופית ונחרצת" וכי "אין עוד טעם בהמשך רגיל של המשפט".

5. לאחר שהמשיבה הגישה את התנגדותה לבקשת הפסילה והמערער הגיש תשובה לתגובתה, בית המשפט דחה את בקשת הפסילה ביום 1.12.2020. בית המשפט דחה את הטענה כי אמירותיו בדבר סיכויי ההליך ו"תוצאותיו הכלכליות" מעידות על חשש ממשי למשוא פנים, והוסיף כי הבעת עמדה לכאורית בנוגע ל"דיות הראיות" שנשמעו אינה מצדיקה את פסילתו. עוד ציין בית המשפט כי "אין המדובר במקרה בבחינת 'יהא אשר יהא, דבר לא ישתנה', אלא להיפך" וכי יעיין בראיות שיגיש המערער "באוזן כרויה ובנפש חפצה". בית המשפט דחה את טענות המערער בנוגע לסדר העדת העדים, בקבעו כי מדובר בטענות ערעוריות שאינן מצדיקות כשלעצמן את פסילתו. עוד ציין בית המשפט כי אמירותיו נועדו לקדם את ההתדיינות ואת טובתו של המערער-הקטין, וכי תחושותיה הסובייקטיביות של אמו אינן מצדיקות את פסילת המותב "אף למראית פני הצדק". בית המשפט הוסיף והדגיש כי "מתפקידו של בית המשפט לשקף לצדדים בנקודת זמן מסוימת את יחסי הכוחות הלכאוריים, שכמובן יכולים להשתנות על ידי ראיות כאלה ואחרות".

6. מכאן הערעור דנן, שבו חוזר המערער על הטענות שהעלה בפני בית המשפט קמא. לשיטתו של המערער, בית המשפט לא התייחס לטענותיו בדבר הבעת עמדה לפיה אין טעם בחקירת העדים לצוואה, בדבר הבעת דעה על אמינותה של המשיבה ובדבר איום בפסיקת הוצאות, ומוסיף כי ממכלול הנסיבות ומהתנהלותו של בית המשפט קמא ניתן ללמוד ש"דעתו נעולה לחלוטין". עוד טוען המערער כי בית המשפט הביע עמדה בנוגע לתוצאות ההליך עוד במהלך קדם משפט שהתקיים ביום 3.6.2019, כאשר העיר כי "בשים לב לחוה"ד שהוגשה [בנוגע לכשירותה של המנוחה] ובשים לב כי טענה להשפעה בלתי הוגנת היא לא טענה שקל להוכיחה, ביהמ"ש מציע [לאמו של המערער] לשקול".

7. המשיבה, מצדה, סבורה כי דין הערעור להידחות. היא מדגישה כי בקשת הפסלות הוגשה בשלב מתקדם של ההליך – לאחר שנסתיימה פרשת התביעה, לאחר

שהוגשו שתי חוות דעת מומחים ולאחר שהצדדים "נחשפו למכלול הראיות והעדויות העיקריות בתיק" – וכי בשלב זה פעל בית המשפט "ליצור ודאות דיונית" בין הצדדים. עוד לטענת המשיבה, לא די בטענותיו של המערער בדבר היעדר התייחסות מטעם בית המשפט לטענותיו, או בתחושותיו הסובייקטיביות בדבר נעילת דעתו של בית המשפט, כדי להצדיק את קבלת הערעור. מכל מקום, כך המשיבה, אין בסיס לסברת המערער כי דעתו של בית המשפט נעולה. עוד מפנה המשיבה להוראות הכלליות שבתקנות 5-1 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 וטוענת כי התנהלותו של בית המשפט תואמת לעקרונות אלו ואין בה כדי להקים עילת פסלות.

8. לאחר שעיינתי בערעור ובתגובה לו, באתי לידי מסקנה כי דינו להידחות. המבחן לפסילת שופט מלשבת בדין מעוגן בסעיף 77א לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984, ולפיו יש לבחון אם קיימות נסיבות שיש בהן כדי ליצור חשש ממשי למשוא פנים מצד המותב. כפי שאפרט להלן, לא מצאתי כי מתקיימות נסיבות מעין אלו בענייננו.

באשר להתייחסות המותב לעדותה של המשיבה במהלך הדיון מיום 20.10.2020: ניהול יעיל של ההליך עשוי להביא את המותב להביע, בזהירות ובמתינות המתבקשת, דעה בנוגע לשאלות שבמחלוקת ולחומרים שהציגו הצדדים בפניו. כך, בנסיבות מסוימות, בנוגע להתייחסות לראיות בשלב קדם המשפט (ע"א 5675/18 מכללת אלקטריק בע"מ נ' עיריית חדרה, פסקה 4 (27.8.2018)), והדבר נכון מקל וחומר בנוגע לעדות שנשמעה בשלב ההוכחות ובעת שההליך מצוי בשלבו המתקדמים. בנסיבות העניין לא שוכנעתי כי התייחסותו של בית המשפט לעדותה של המשיבה מעידה על נעילת דעתו או על הבעת עמדה שממנה לא יוכל להשתחרר בהמשך (השוו: ע"א 3814/20 פלונית נ' פלוני, פסקה 7 (27.7.2020); ע"א 3012/19 לשצ'ינסקי נ' שאוויט, פסקה 6 (18.6.2019)). בית המשפט הבהיר בדחותו את בקשת הפסלות כי ידון בהליך "באוזן כרויה ובנפש חפצה", וחזקה עליו שכך ינהג. השאלה שהפנה בית המשפט לבא-כוח המערער בדבר הצורך בזימונם של העדים לצוואה, מוטב היה לולא נשאלה בשל הרושם הבלתי ראוי העלול להיווצר בעקבותיה כאילו בית המשפט סבור שהעדים מיותרים – ולא היא. אך שאלה זו היא לבדה אין בה לשיטתי כדי להעיד על נעילת דעתו של המותב ולהצדיק את פסילתו. שאלה זו אינה בבחינת הבעת עמדה בדבר מהימנותם של העדים לצוואה, שכאמור טרם נשמעו, ואף לא עמדה בדבר המשקל שיש לייחס לתצהיריהם הכתובים. בנסיבות העניין, ובהינתן התייחסותו של בית המשפט בהחלטה מיום 18.10.2020 ל"סיכון המיוחד שמונח לפתחם של האוכלוסייה המבוגרת יותר", אינני סבורה כי שאלה זו חורגת מניהול סביר של ההליך. עם זאת, יתכן שאף ענין זה ראוי כי

ישקל מחדש נוכח שינוי הנסיבות ובהנחה כי בינתיים זכו הנוגעים בדבר להתחסן והם מוגנים יותר.

9. השגותיו הנוספות של המערער על ההחלטות בדבר סדר שמיעת העדים הן ערעוריות במהותן ועל כן, הליכי פסלות אינם האכסניה הראויה לבירורן ועליו לפנות להליכי ערעור מתאימים (ע"א 7279/20 גבעון נ' ון-אמדן, פסקה 10 (16.12.2020)). מכל מקום, בנסיבות העניין אינני סבורה כי החלטות אלו מעידות על חשש ממשי למשוא פנים מצד המותב או על נעילת דעתו בנוגע לתוצאות ההליך. התייחסותו של בית המשפט לאפשרות לפסוק "הוצאות ריאליות" בתום ההליך אף היא אינה מעידה על חשש ממשי למשוא פנים אשר מצדיק את פסילתו (השוו: ע"א 8298/20 פלונית נ' פלוני, פסקה 7 (31.1.2021)). לבסוף יצוין כי טענתו של המערער בדבר ההתרחשויות בקדם המשפט מיום 3.6.2019 הועלתה בשיהוי משמעותי ועל כן אין מקום להידרש לה כעת. למעלה מן הצורך אוסיף כי גם טענה זו אינה מקימה הצדקה לפסילת המותב.

אשר על כן, הערעור נדחה. בנסיבות העניין לא ייעשה צו להוצאות.

ניתן היום, ט' באדר התשפ"א (21.2.2021).

ה נ ש י א ה